

ORTAOKUL

5. SINIF

YENİ MÜFREDAT

VIP

Sosyal Bilgiler

BEÇERİ TEMELLİ YENİ NESİL SORULAR

5. SINIF

VİP SOSYAL BİLGİLER

EDİTÖR

Turgut MEŞE

YAZAR

Komisyon

Bütün hakları Editör Yayınevine aittir.

Yayıncının izni olmaksızın kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekânîk yolla ya da fotokopi yoluyla basımı, çoğaltılması ve dağıtımı yapılamaz.

Editör Yayınevi bir Data Yayınları markasıdır.

ISBN / TARİH

978-605-280-232-8 / 04-06-20

SERTİFİKA NO

16199

KAPAK TASARIMI

Editör Yayınevi D zgi Ekibi

SAYFA TASARIMI

Editör Yayınevi Tasarım Ekibi

BASKI VE CİLT

Melih Ambalaj
ANKARA

İLETİŞİM

İvedik Organize Sanayi Matbaacılar Sitesi

1518 Sok. Mat-Sit İş Merkezi No:2/20

Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0 312 384 20 33 - 0 505 925 57 81

Fax: 0312 342 23 58

www.editoryayinevi.com

Kitap hakkında görüş ve önerileriniz için

WhatsApp hattımız: 05422620337

İÇİNDEKİLER

BİREY VE TOPLUM.....	5
TEST 1	14
TEST 2	19
KÜLTÜR VE MİRAS.....	22
TEST 1	39
TEST 2	43
İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER.....	46
TEST 1	66
TEST 2	70
BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM.....	74
TEST 1	85
TEST 2	88
ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM	91
TEST 1	112
TEST 2	116
ETKİN VATANDAŞLIK	119
TEST 1	136
TEST 2	140
KÜRESEL BAĞLANTILAR.....	143
TEST 1	152
TEST 2	156
CEVAP ANAHTARI.....	160

EDITÖR YAYINEVİ

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDEN ÖĞRENDİKLERİMİZ

Kazanım: Sosyal bilgiler dersinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak kendi gelişimine katkısını fark eder.

→ Sosyal bilgiler dersi sosyal hayatta hak, ödev ve sorumlulukların öğrenilmesine yardımcı olur.

Sosyal bilgiler dersi sayesinde;

- Toplum içinde yaşamının kurallarını, haklarımızı, sorumluluklarımızı özgürlüğümüzün anayasa ve kanunlarla güvence altına alındığını öğreniriz.
- Çevremizde yaşadığımız olumsuz bir durumla baş başa kaldığımızda bu sorunu gidermek için ilgili yerlere dilekçe hakkımızla başvuru yapabileceğimizi öğreniriz.
- Herkesin yasalar önünde eşit olduğunu kavrarız.
- Atatürk ilke ve inkılaplarının milletimiz için önemli olduğunu ve geleceğimize ışık tuttuğunu anlarız.
- Türk tarihini ve kültürünü oluşturan temel kavramlarını öğreniriz.
- Millî bilincin oluşması ve kültürel mirasın korunması gerektiğini biliriz.
- Toplumda özgür bir birey olarak ilgi, istek ve yeteneklerimizin farkına vararak bunları geliştirmenin yollarını ararız.
- Yeryüzünün coğrafi özelliklerini, insan-çevre etkileşimini ve sonuçlarını öğreniriz.
- Toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerini kavrarız.
- Farklı meslekleri tanımanın ve her mesleğin özel, değerli ve gerekli olduğunun bilincine varırız.
- Bilim ve teknolojinin gelişme sürecini ve bunun toplumsal yaşama etkilerini öğreniriz.
- Sosyal bilgiler dersinde yaşamımıza yön veren bazı değer ve beceriler kazanırız. (Empati kurmak gibi)
- Resmi kimlik belgesinin yararlarını öğreniriz.
- Kendimize ait bir bütçe oluşturmayı öğreniriz.

- Yaşadığımız çevreyi, ülkemizi ve dünyayı tanıyarak benzer ve farklı özelliklerimizin farkında oluruz.
- Tüm dünyayı ve ülkemizi ilgilendiren konular hakkında bilgi sahibi olarak yeni fikirler üretebiliriz.
- İnsan hakları, demokrasi ve ulusal egemenlik gibi kavramlarla tanışırız.
- Çevremizde bulunan tarihi eserlerin ve doğal güzelliklerin farkına varırız. Bunları koruma ve yaşatma konusunda bilinçli bireyler oluruz.
- Aynı toprak parçası üzerinde yaşayan ve devlete vatandaşlık bağıyla bağlı olan kişilere **vatandaş** denir. Hakları ve sorumluluklarını bilen ve bunlara göre hareket eden kişiler **etkin vatandaş**tır.

Etkin ve Sosyal Bir Vatandaşın Özellikleri

- Yaşadığı çevreyi tanıyarak korur.
- Ülkemizde ve dünyada gelişen olayları anlar ve fikir yürütür.
- Karşılaştığı sorunları çözebilir.
- Haklarını bilir ve gerektiğinde kullanır.
- İstek ve yeteneklerinin farkına varır.
- Dünyanın ve yaşadığı çevrenin coğrafi özelliklerini bilir.
- Seçim zamanında oy kullanır.
- Vergisini düzenli öder ve askerlik görevini yerine getirir.

YENİ OKULUM

Kazanım: Yakın çevresinde yaşanan bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu açıklar.

- Ortaya çıkan durum, ilgi çeken veya çekebilecek özellikte olan her türlü oluşuma **olay** denir.
- Deprem, çığ, trafik kazası vb. durumlar birer olaydır.
- Her gün farklı olaylara şahit olabilir hatta yaşanan olaylardan bazılarının içinde bizzat yer alabiliriz.

- Bazı olayları ise televizyon, radyo, Genel Ağ ya da gazete gibi iletişim araçlarından öğrenebiliriz.
- Çevremizdeki bir olay yaşamın birçok alanını etkiler ve kişiler de bu olaylardan farklı etkilenir. Toplumdaki her birey bir olaydan aynı derecede etkilenemeyebilir. İnsanların farklı düşünce, duygu veya kişilik özelliklerine sahip olması, olayların neden ve sonuçlarının kişiler açısından farklılık göstermesi olayların çok boyutlu olması üzerinde etkilidir.

Örnek

- Doğal yaşamda bazı olayların meydana gelmesi doğadaki canlı sayısında artma ve azalmalara neden olmaktadır. Bu artma veya azalma canlı yaşamını olumsuz yönden etkilemektedir.
- Bir canlının yaşamını devam ettirebilmesi için başka bir canlıya ihtiyacı vardır. Örneğin; hayvan sayısındaki artma doğa dengesini bozar. Bu dengenin bozulmasıyla yaşam alanı daralmış olur. Doğal ortamda herhangi bir davranışta bulunurken sonuçları düşünmemiz gerekir.
- Göç, büyük kentlerde kiracı açısından konut krizinin ve kira fiyatlarının artması gibi sorunlara neden olur. Ev sahibi açısından yüksek kira getirisi, işveren açısından düşük ücrette eleman çalıştırma gibi durumlara yol açabilir.

- Yaşanılan olayların farklı neden ve sonuçları vardır. Bu farklılıklar kişilerin farklı duygular yaşamalarına neden olur. Bu yüzden insanlar karşısındaki kişileri anlayabilmek için empati kurmalıdır.

Empati: Bir insanın kendini karşısındakinin yerine koyarak onun duygu ve düşüncelerini anlama çabasıdır. Empati, iletişim kurmada sağlıklı bir yoldur ve başka insanlarla iletişim gücümüzü artırır.

HAK VE SORUMLULUKLARIMIZ

Kazanım: Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.

YER ALDIĞIM GRUPLAR

- **Birey;** toplumu oluşturan insanlardan her birine denir.
- **Sosyalleşme;** toplumun üyesi olma sürecine denir.
- Sosyalleşme bireyin topluma uyum sağlamasını sağlar ve bireyin özgüvenini artırır.
- **Grup;** birbirleriyle ilişkide bulunan en az iki veya daha fazla kişide oluşan, belirli beklenti ve amaçları paylaşan insan topluluğudur.
- Toplumun dil, din, aile, hukuk, mülkiyet gibi kişilerce oluşturulan, belirli bir düzenli yasası bulunan, köklü bir yapıyı içeren, devletle ilişkisi bulunan yapı ve birliklere **kurum** denir.

Grubun özellikleri şunlardır:

- Büyük ve küçük olabilir.
- Resmi veya özel olabilir.
- Uzun veya kısa süreli olabilir.
- Farklı olanlarda faaliyet gösterebilir.
- Değişik sayıda üyeye sahip olabilir.
- Üyeleri karşılıklı etkileşim içindedir.

Örnek

Aile üyesi, sınıf arkadaşları, belirli bir kulübün üyeleri, spor takımının üyeleri, resim ve müzik kulüpleri vb. gruba örnek olarak verilebilir.

Kurumun özellikleri şunlardır:

- İşleyişi kanun ile belirlenir.
- Uzun sürelidir.
- Kurumlarda bireylerin ihtiyaçları karşılanmaya çalışılır.
- Kurumda çeşitli roller üstlenilir.
- Kurumda bireylerin belli hak ve sorumlulukları vardır.
- Kurumlar genellikle ortaya çıkan bir sorunun iş birliği içinde çözülmesi için kurulmuştur.
- Çalışanların ücretleri kurum tarafından karşılanır.

- Çok tanrılı dini inanca sahiptiler. Bu yüzden bu dönemde Anadolu'ya "Bin tanrı ili" denilmiştir. Ahiret inançları zayıftır.
- Aile hukuku gelişmiştir.
- Çivi ve resim yazılarını kullanmışlardır.
- Hititler, kendileri için önemli olan olayları anal (yıllık) denilen kil tabletlere yazarlardı. Bu tabletler Hititlerin tarih kitaplarıydı. Hititler tutmuş oldukları bu yıllıklardan dolayı objektif tarih yazıcılığını başlatan uygarlık olmuşlardır.
- Becerikli mühendisler olan Hititlerin taştan inşa ettikleri barajlardan bazıları günümüze kadar ulaşmıştır.
- İvriz ve Yazılıkaya kabartmaları önemli eserlerindedir.
- Dünyanın ilk bilinen yazılı antlaşması olan "Kadeş Barış Antlaşması" Hititlerle Mısırlılar arasında imzalanmıştır.
- Tarihin ilk meşruti yönetimi Hititlerde görülür.
- Yıkılmalarında Frigler etkili olmuştur.

Kadeş Barış Antlaşması

FRIGLER

- Frigler, Hititlerin yıkılmasında sonra Sakarya Irmağı'nın çevresinde kurulmuştur.
- Merkezi Gordion'dur (Anıra-Polatlı)
- Friglerin en tanınmış kralı Midas'tır. Midas'ın hayatı hikâyelere ve efsanelere konu olmuştur.
- Tarım ve hayvancılık yapmışlardır.
- Tarım çok önemli olduğu için tarıma dayalı cezalar da çok ağırdır. Öküz öldürmenin ve saban kırmanın cezası ölümdür.
- Frigler, madencilik, dokumacılık ve mobilyacılık alanında ustalaşmışlardır.
- Fibula denilen çengelli iğneyi bulmuşlardır.
- Müzik, kaya mimarisi ve dokuma alanlarında ilerlemişlerdir.
- "Kibeles", Friglerde en büyük tanrı olarak kabul edilir ve bereketin simgesidir.
- Tarihte ilk kez "fabl" denilen hikâye türünü kullandılar.
- "Tapates" adı verilen halı ve kilimleri ünlüdür.
- Kibeles Tapınağı, Midas'ın Mezarı önemli eserleridir.
- Frig egemenliğine Kimmerler son vermiştir.

Fibula

4. Bazı bayramları milletçe beraber kutladığımız gibi bazı bayramları da başka milletlerle ortak kutlamaktayız.

Buna göre;

- I. Kurban Bayramı
- II. Ramazan Bayramı
- III. Zafer Bayramı

yukarıdakilerden hangileri Müslüman milletlerle ortak kutladığımız bayramlar arasında yer almaz?

- A) I ve II B) Yalnız II
C) Yalnız III D) I, II ve III

5. Hititler önemli gördükleri olayları anal denilen tabletlere yazarlardı. Hititler son derece becerikli mühendislerdi. Taştan inşa ettikleri barajlardan bazıları günümüze kadar ulaşmıştır. Çorum yakınlarındaki başkentleri Hattuşaş'ta saraylar ve tapınaklar inşa etmişlerdir.

Buna göre Hititler ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Yazıyı kullanmışlardır.
B) Tarih yazıcılığını başlatmışlardır.
C) Mimari alanda gelişmişlerdir.
D) Tarımı geliştirmek için çalışmalar yapmışlardır.

6.

Celsus Kütüphanesi, İzmir Sel uk'a bağlı Efes'te bulunan bir kütüphane kalıntısıdır. İyonya Dönemi'nde inşa edilen kütüphane iki katlıdır. Zamanında 15.000 kitaba kadar ev sahipliği yaptığı düşünülmektedir. 3. yüzyılda yaşanan depremler sırasında okuma salonu yanmış, ancak daha sonra tamir edilmiştir.

Bu parçada Celsus Kütüphanesi'nin hangi özelliğinden söz edilmemiştir?

- A) Köklü bir geçmişe sahip olduğu
B) Ülkemizin doğal güzelliklerinden biri olduğu
C) Eğitim alanında yapılan önemli bir yapı olduğu
D) Bölgede yaşanan afetlerden olumsuz etkilendiği

7. Aşağıda verilen Anadolu medeniyetlerinden hangisi özellikle tarımı korumak ve geliştirmek amacıyla sert kanunlar hazırlamıştır?

- A) Lidyalılar B) Frigler
C) Hititler D) Urartular

8. Aşağıdakilerden hangisi yöresel yemeklerimizden biri değildir?

- A) Çiğ köfte
B) Kebap
C) İçli köfte
D) Pizza

YANGINLAR

- Ormandaki canlı ve cansız, yanabilen her şeyin yanmasına neden olan orman yangını afetlerden biridir.
- Orman yangınları yıldırım düşmesi ya da kuru otların yüksek sıcaklık nedeniyle tutuşması bazen de insan hataları sonucunda meydana gelmektedir.
- Ülkemizde Akdeniz ve Ege bölgelerinde yaz aylarının kurak geçmesinden dolayı bu bölgelerde yaz aylarında orman yangınlarına sıkça rastlanmaktadır.

ORMAN YANGINLARI ÖNCESİ ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER

- Orman içi gözetleme kuleleri ve yollar yapılmalıdır.
- Orman yangınları hakkında halk bilinçlendirilmelidir.
- Piknik alanlarında cam gibi yansımaya neden olan maddeler bırakılmamalıdır.

ÇEVRE SORUNLARI

- Doğal çevredeki değişimlerin bazıları doğal yollarla gerçekleşirken bazıları da beşeri yani insan etkisiyle ortaya çıkabilmektedir. İnsanlar çevreden yararlanırken bazen çevreye zarar verip doğal dengeyi bozmaktadır. Doğal dengenin bozulmasıyla birlikte çevre sorunları ortaya çıkmaktadır.

HAVA KİRLİLİĞİ

- Hava kirliliği, atmosferdeki zararlı gazların insanlara ve diğer canlılara zarar verecek miktara ulaşmasıyla oluşur. Sanayi faaliyetleri, ısınmak amacıyla kullanılan yakıtlar, ulaşım araçları, fabrikalar, santraller vb. hava kirliliğine neden olmaktadır. Hava kirliliği canlılara zarar vermektedir.

SU KİRLİLİĞİ

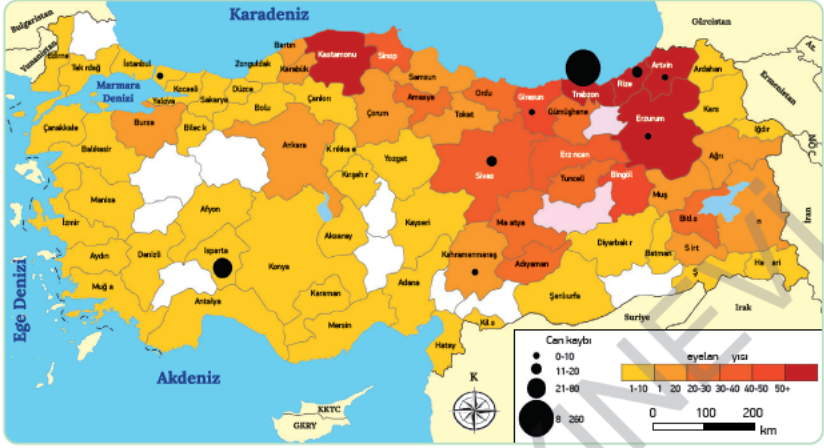
- Gübreler, sanayi atıkları, kimyasal ilaçlar, toprak erozyonu vb. suya karışarak su kirliliğine sebep olmaktadır. Su kirliliği, zararlı maddelerin suyu bozacak miktarda suya karışmasıyla oluşur.

EROZYON

- Toprağın üst kısmının akarsular, sel suları ve rüzgârlar gibi dış kuvvetlerin etkisiyle taşınmasıdır. Ağaçların kesilmesi ve aşırı otlatma gibi insan faaliyetleri erozyonun etkisini arttırmaktadır. Erozyonu önlemek için boş araziler ağaçlandırılmalıdır. Besi hayvancılığı yapılmalıdır. Tarlalar aşırı sulanmamalıdır. Tarım arazileri eğime dik sürülmelidir.

TEST 2

1. Aşağıdaki Türkiye haritasında iller bazında gerçekleşen heyelan sayıları ve bu heyelanlarla yaşanan yaklaşık can kayıpları gösterilmiştir.

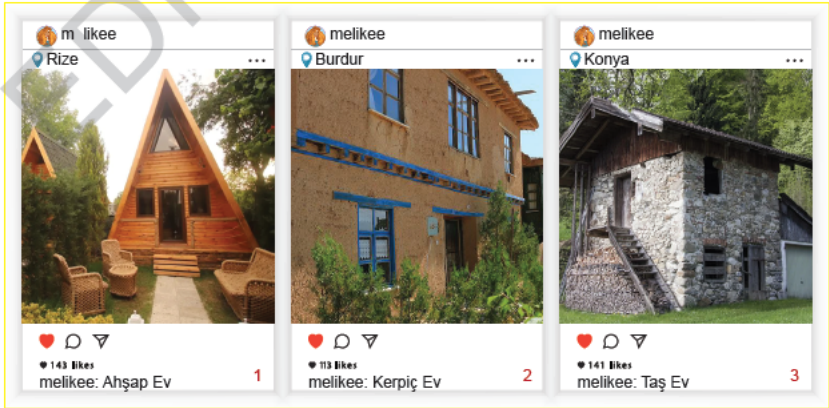

Buna göre;

- I. Doğu Karadeniz'de heyelan sayısı diğer bölgelere göre daha fazladır.
- II. Kastamonu'da heyelan sayısı fazla olmasına rağmen can kaybı yaşanmamıştır.
- III. Trabzon'da heyelana bağlı gerçekleşen can kaybı Isparta'ya göre daha fazla olmuştur.

Yukarıdaki yargılardan hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız II B) II ve III C) I, II ve III D) II ve III
2. Melike, okulların tatil olmasının ardından arkadaşlarıyla beraber tatil planı yapmıştır. Yaptıkları plana göre sırasıyla önce Rize, Burdur ve daha sonra Konya'ya gitmiş ve oralarda yaygın olan mesken tiplerinin fotoğraflarını çekip konum etiketiyle paylaşmıştır.

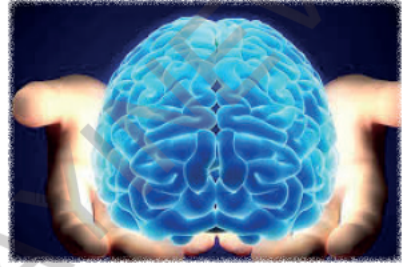

Buna göre Melike paylaştığı fotoğraflardan hangilerinin konumunu yanlış etiketlemiştir?

- A) Yalnız 1 B) 1 ve 2 C) 2 ve 3 D) 1 ve 2

BİLİM İNSANLARININ ÖZELLİKLERİ

- İyi bir gözlemcidirler.
- Şüphelidirler.
- Olup biteni olduğu gibi kabul etmezler.
- Eleştiriciler ve eleştiriye açıktırlar.
- Meraklı, sorgulayıcı ve araştırmacıdırlar.
- Sabırlı ve kararlıdırlar. Bu nedenle çalışmalarını, sonuca ulaşmaya kadar sürdürürler.
- Plânlıdırlar.
- Zamanı verimli kullanırlar.
- Tarafsız (gerçekçi) ve ön yargısızdırlar.
- Geniş bir hayal ve yorumlama gücüne sahiptirler.
- Düşünüp yeni fikirler üretirler.
- Gerçekleri ödün vermeden savunurlar.
- Hata yapmaktan korkmazlar.

BİLİM İNSANININ BİLİMSEL BİR ÇALIŞMA YAPARKEN İZLEYECEĞİ BASAMAKLAR

- Merak ettiği araştırmanın başlangıcında problemi belirler.
- Problemlerle ilgili olayları izler, gözlem yapar.
- Problemlerle ilgili deneyler yaparak küçük sonuçlar çıkarır, tahminlerde bulunur.
- Bulduğu sonuçlarla ilgili genelleme yapar, iddialer bulur.
- Bu iddianın ilkeleri yeni deneylere uygulayıp doğruluğunu kanıtlar. Eğer kesin sonuçlara ulaşırsa bu tüm dünyada kabul edilir ve kanunlaşır.

BAZI BİLİM İNSANLARI

AZİZ SANCAR

- Çalışmayı ve okumayı seven biridir.
- Hücrelerin hasar gören DNA'ları nasıl onardığını ve genetik bilgisini koruduğunu haritalandıran araştırmalar yapmış ve 2015 Nobel Kimya Ödülü'nü kazanmıştır.

Bölgelerimizin ekonomik özellikleri şöyledir;

İÇ ANADOLU BÖLGESİ'NİN EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

TARIM

- Bölgenin ekonomisi tarıma dayanır.
- Ekili-d kili arazi bölgenin yaklaşık üçte birini kaplar.
- Nadasa bırakılan arazi fazladır.
- Yaz kuraklığı tarımsal faaliyetleri sınırlandırır.
- Erozyon nedeniyle tarımsal faaliyetler olumsuz etkilenir.
- Bölgenin iklimi tahıl tarımına uygundur.
- Bölge, ülkemizin **tahıl ambarı** olarak bilinir.

TARIM ÜRÜNLERİ

- Bölgenin en önemli buğday ve arpa üretim alanı Konya Ovası'dır.
- Nohut, fasulye, yeşil mercimek g bi bakla gillerin üretimi önemlidir.
- Bölge toprakları patates üret mi açısından oldukça elverişlidir.

HAYVANCILIK

- Kurak iklimi, bitki örtüsünün bozkır olması ve düzlüklerin geniş yer kaplaması küçükbaş hayvancılığı yaygınlaştırmıştır.
- Ülkemizde y tiştirilen tiftik keçisinin çoğunluğu bu bölgede beslenir. Torosların İç Anado u'ya bakan yamaçlarında yaygın olarak yapılır.
- Özlükle Konya başta olmak üzere Karaman, Kayseri ve Sivas'ta karaman ırkı koyun beslenir.
- En çok koyun beslenen bölge olan İç Anadolu'da mera hayvancılığı yaygındır.
- Kırsal kesimde ailenin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik beslenen büyükbaş hayvanların sayısında son yıllarda artış olmuştur.
- Bölgede kümes hayvancılığı ile arıcılık (Toros yamaçlarında) da yapılmaktadır.

ORMANCILIK

- Yağışların çok az olduğu ve ormanların tahrip edildiği İç Anadolu Bölgesi'nde ormanlar çok dar bir alanda görülür.
- Ormanlar daha çok Sündiken Dağları ve Akdağlar'da bulunur ve bölgenin sadece %7'lik bölümünü kaplar. Bu nedenle bölgede ormancılık gelişmemiştir.

TARIM ÜRÜNLERİ

- Bölgenin kıyı kesimlerinde zeytin, tütün, incir, üzüm, turuncgöl tarımı yapılırken iç kesimlerde haşhaş, tahıl, ayçiçeği, şeker pancarı tarımı yapılmaktadır.
- Bölge üzüm üretiminde birinci sıradadır.
- Patates, Ege Bölgesi'nde yoğun bir şekilde yetiştirilen tarım ürünüdür.
- Ülkedeki incir tarımının büyük çoğunluğunu Ege Bölgesi karşılamaktadır

HAYVANCILIK

- Bölgede hayvan otlatmaya elverişli alanlar pek fazla değildir.
- Otlaklar daha çok İç Batı Anadolu'da görülür.
- Bölgenin kıyı kesiminde besi hayvancılığı, İç Batı Anadolu Bölümü'nde dağ ç ve sakız ırkı, İç Batı Anadolu platolarında karaman ırkı koyun yetiştirilir.

- Özellikle maki alanlarında kıl keçisi yetiştiriciliği önem taşır.
- Muğla - Menteşe yöresi de arıcılık gelişmiştir.
- Kümes hayvancılığı son yıllarda gelişme göstermiştir. Ayrıca doğal balıkçılığın yanı sıra kültür balıkçılığı da bölgede yapılmaktadır.

ORMANCILIK

- Türkiye ormanlarının %16'sı Ege Bölgesi'nde yer alır.
- Ormanlar Kıyı Ege Bölümü'nde yoğunlaşır.
- Menteşe yöresi, Aydın Dağları, Bozdağlar ve Kaz Dağı orman bakımından en zengin alanlardır.
- Menteşe yöresinde sığıla yağı üretimi yapılır.
- Günlük ağacı ve meyan kökü de bölgedeki diğer önemli orman ürünleridir.

MADENLER

- Krom üretiminde ikinci sırayı alan bölgede Köyceğiz, Marmaris ve Emet'te krom çıkarılır.
- Afyon'da mermer; Eymir, Ayazmand ve Torbalı'da demir; Kütahya Emet'te bor minerali çıkarılır.
- İzmir Çamaltı Tuzlası'nda tuz üretilir.
- İzmir, Aydın ve Muğla'da zımpara taşı çıkarılmaktadır.

MADENCİLİĞE BAĞLI OLARAK GELİŞEN MESLEKLER

- Maden çeşitliliği bakımından ülkemiz zengindir. Madencilığe bağlı olarak, maden mühendisliği, maden işçiliği ve sondaj teknikerliği gibi meslekler gelişmiştir. Maden işçileri, madenleri yer altından çıkarırlar.

HİZMET SEKTÖRÜNE BAĞLI OLARAK GELİŞEN MESLEKLER

- Hizmet sektörü insanların barınma, beslenme, giyinme, sağlık, eğitim ve güvenlik gibi ihtiyaçlarını karşılar. Öğretmenlik, doktorluk, avukatlık ve terzi gibi meslekler hizmet sektörüne bağlı olarak gelişmiştir. Doktorlar, hastaları tedavi edip, hastalıklarla mücadele edilmesi için gerekli desteği verirler.

EKONOMİ VE SOSYAL HAYAT

Kazanım: Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder.

- İnsanlar ihtiyaçlarını karşılamak ve geçimlerini sağlamak için ekonomik faaliyetler yaparlar. Ekonomik faaliyetlerin insanların sosyal hayatı üzerinde etkisi vardır. Ekonomik faaliyetler değiştiğinde insanların sosyal yaşamları da değişmektedir.
- Sanayi gelişmeden önce insanlar tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktaydı. İnsanlar toprağı işleyerek tarım ürünleri hayvancılık yaparak da et ve süt ürünleri elde etmekteydi. Geniş bir aile yapısı vardı. Kültürel değerler önem verilip korunurdu. Yardımlaşma ve dayanışma fazlaydı. Kına gecesi, düğün ve sunnet gibi etkinlikler evlerin önünde yapılırdı.
- Sanayinin gelişmesiyle insanlar büyük şehirlere göç etti ve farklı iş kollarında çalışmaya başladı. Hizmet sektörünün gelişmesiyle eğitim, sağlık, bankacılık ve ulaşım alanlarında gelişmeler oldu. İnsanlar tiyatro, sinema, gezi, eğlence ve spor gibi etkinliklerle daha fazla ilgilenmeye başladı.
- Ege ve Akdeniz kıyılarında yaz turizmi çok gelişmiştir. Antalya'da; Kemer, Manavgat ve Alanya Muğla'da; Bodrum, Fethiye ve Marmaris turistik merkezlerdir. Bu merkezler turizm sayesinde daha fazla gelişmiştir. Gelen turistlerle kurulan iletişim farklı kültürlerin tanınmasını sağlamıştır.

→ Bolu Kartalkaya Kayak Merkezi'ne giderken yol üzerindeki son köy olan Kındıra Köyü'nde yaşayanlar genelde ormancılık ile uğraşırlar. Kartalkaya Kayak Merkezi'nden dolayı gelirlerinde büyük artışlar olmuştur. Yolda kara saplanıp çıkamayan araçları traktörlerle çekmeye başlamışlar, yol üstüne benzin istasyonu kurmuşlar, köy ürünlerini satan dükkanlar açmışlardır. Eğer kayak merkezi o köy yolu üzerinde olmasaydı halk ormancılık ile uğraşmaya devam edecekti.

→ Bir yerde ekonomik faaliyetler değişikliği uğrayabilir. Zonguldak tarım kentiysen taş kömürü yataklarının bulunmasıyla sanayi şehrine dönüşmüştür. Değişen hayat şartlarıyla birlikte insanlar köyden kente göç etmiştir. Kentte nüfus artmıştır. Ekonomik faaliyetler eğitim üzerinde de etkilidir. Sanayi ve hizmet faaliyetlerinin olduğu yerlerde eğitim seviyesi daha yüksektir. Tarım ve hayvancılığın olduğu yerlerde eğitim seviyesi daha düşüktür. Kent hayatı insanların yaşam biçimini değiştirmiştir.

ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM AĞI

Kazanım: Temel ihtiyaçların karşılamaya yönelik ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını analiz eder

Mal: İnsanları ihtiyaçlarını karşılamak için alınıp satılan varlıklara denir. Örneğin; araba, gözlük, elbise ve oyuncak birer maldır.

Ham maddeler: Genellikle doğadan elde edilen (taş, yün, toprak, odun) ve sanayide işlenen bir ürünün, bir mal üretmekte kullanılan ana gereçlerin, maddelerin işlenmeden önceki doğal durumudur.

Üretim: Ham maddenin aşamalardan geçerek kullanılabilir hale gelmesidir. Tavuktan yumurta elde edilmesi, ağaçtan kâğıt elde edilmesi üretime örnektir.

Dağıtım: Ürünün kullanıcıya ulaştırılmasıdır. Fabrikalarda üretilen yağ, şeker gibi ürünlerin kamyonlarla marketlere taşınması dağıtıma örnektir.

Tüketim: Tüketicie ulaşan ürünün satın alınıp kullanılmasıdır. Satıcılar tarafından alınan ürünlerin kullanılması tüketime örnektir.

8.

Verilen görsele göre;

- I. Ekmek çeşitli faaliyetlerden geçtikten sonra soframızda yer alır.
- II. Ekmek buğdayın un hâline getirilmesiyle elde edilir.
- III. Buğday tesislerde un hâline getirilir.

yukarıdaki yorumlardan hangileri yapılabilir?

- A) I ve II B) Yalnız I C) II ve III D) I, II ve III

9. Aşağıdakilerden hangisi bilinçli bir tüketicinin davranışlarından biri değildir?

- A) Satın aldığı ürünlerin faturasını veya fişini alır.
- B) Elektronik aletleri deneyerek almaya özen gösterir.
- C) Alacağı ürünler hakkında fiyat araştırması yapar.
- D) Aldığı ürün bozuk çıkarsa onu atıp yerine yerine yenisini alır.

HALKA HİZMET VEREN KURUMLAR

Kazanım: Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir.

- **Toplum:** Aynı toprak parçası üzerinde bir arada yaşamakta olan ve temel çıkarlarını sağlamak amacıyla iş birliği yapan insanların tümüdür. Toplumdaki ortak ve fizyolojik ihtiyaçların (yeme-içme, barınma, korunma gibi) giderilmesine yönelik toplumsal ilişkilerin ortaya koyduğu davranış kalıplarının hepsi temel toplumsal kurumları ortaya koyar (aile, ekonomi, siyaset, din, eğitim kurumları). Bu kurumlar toplumda hâkim olan değer ve kurallara göre şekillenir.

- İnsanlar dünyaya geldikleri andan itibaren birçok şeye ihtiyaç duyarlar. İnsanlar tüm ihtiyaçlarını kendileri karşılayamazlar. Bazı ihtiyaçları karşılamak için diğer insanlara ihtiyaç duyarlar. Bu nedenle insanlar hayatlarını sürdürebilmek için birbirleri ile iş birliği yapmaya ve dayanışma içinde olmaya mecburdur.
- İnsanların hayatlarını kolayca sürdürebilmeleri için temel ihtiyaçlarının karşılanması gerekir.

Bu temel ihtiyaçlar şunlardır:

→ Beslenme	→ Eğitim alma	→ Giyinme	→ Sağlık
→ Adalet	→ Güvenlik	→ Barınma	

- Bireyler toplum içinde yaşadıkları için bireylerin temel ihtiyaçlarının yanında toplumsal hayatın gereği olarak başka ihtiyaçları da ortaya çıkmaktadır. Bu ihtiyaçlar; eğlenme, dinlenme, iletişim kurma, haberleşme, seyahat etme gibi ihtiyaçlardır.

- Bütün ihtiyaçlarımızı kendi başımıza karşılamamız mümkün değildir. Bu yüzden bireyler arası iş bölümü yapılması gerekmektedir. Örneğin; bir öğretmen fırıncının çocuğuna bilgiler öğretirken, fırıncı öğretmenin satın alacağı ekmeği üretmektedir.
- İnsanların ihtiyaçlarının çeşitliliği farklı mesleklerin ve farklı kuruluşların ortaya çıkmasını sağlamıştır.
- Toplumun temel ihtiyaçlarının karşılanmasında devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşları görev almaktadır.

EĞİTİM VE ÖĞRENİM HAKKI

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 42. maddesine göre: Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir. Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılabları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz. Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz. İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.

→ Temel haklar anayasa ve yasalarla koruma altına alınmıştır. Devlet bazı özel durumlarda bu haklardan kısıtlamalara gidebilir.

KATILIM ÖZGÜRLÜĞÜ

→ Katılım hakkı demokrasinin temel ilkelerinden biridir. İçinde bulunulan grupların içinde etkin ve katılımcı bir vatandaş olunmalıdır.

→ Ailemizde, okulumuzda ya da sınıfımızda alınan kararlarda görüşlerimizi belirterek katılım hakkımızı ve düşünce özgürlüğümüzü kullanarak alınan kararlarda söz sahibi olunmalıdır.

→ Katılım hakkına en iyi örnek seçimlerde kullanılan oylardır. Çocuklar 18 yaşına geldiğinde katılım hakkından yararlanabilirler.

→ Sivil toplum kuruluşlarında yer almak, çevremizdeki sorunlarla ilgili görüşlerimizi yetkililere bildirmek de katılım hakkımızı kullanmakla ilgilidir.

→ Aile içinde alınan kararlar çocukları da ilgilendirmektedir. Çünkü çocuklar da ailenin bir parçasıdır. Aile içinde demokratik bir ortam oluşturulmalıdır. Çocuklar demokratik bir ortamda katılım ve düşünce özgürlüğü hakkını kullanmış olur.

Katılım hakkımız ile ilgili anayasamızda yer alan madde şöyledir:

Madde 67: Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir.

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ

→ Düşünce özgürlüğü, kişinin kendi seçtiği düşünceleri benimseyebilmesi ve bunları başkalarına açıklayıp yayabilmesi olarak tanımlanabilir.

→ Düşünce özgürlüğü demokrasinin temel ilkesidir. İnsan haklarına ilişkin bütün belgelerde ilk sırada vurgulanmıştır. Kimsenin müdahalesi olmadan her fert istediğini düşünme hakkına sahiptir.

→ Düşüncelerini gazetede yayınlayan gazeteci düşünce özgürlüğü hakkını kullanmıştır.

YAŞADIĞIM YERİN ÜLKE EKONOMİSİNE KATKISI

Kazanım: Yaşadığı yer ve çevresinin ü kemiz ile diğer ü keler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolünü araştırır.

- Her insanın doğduğu andan itibaren çok çeşitli ihtiyaçları vardır. Ülkeler de vatandaşlarının ihtiyaçlarını karşılamak için üretim yaparlar.
- Bir ülkenin bölgeleri arasında yetiştirilen ürünler ve üretilen mallar arasında mal ve ürün farklılıkları vardır. Bu farklılıklar ülkeler arasında da vardır. Bu durum da ülkeler arasında ticaret kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır.
- Her ülkenin kaynağı, teknolojisi ve insan gücü birbirinden farklı olduğu için ülkeler arası ticaret kaçınılmazdır.
- Bir ürünün ya da hizmetin alınması ya da satılması yoluyla oluşa ekonomik etkinliklere **ticaret** denir.
- Ülke içerisinde yapılan ekonomik faaliyetlere **iç ticaret**, farklı ülkelerin birbirleriyle ticaret yapmasına da **dış ticaret** denir. Ülkeler arasında yapılan bu ticaret ithalat ve ihracat kavramlarının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

İHRACAT

Bir ülkenin ürettiği ürünlerin fazlasını başka ülkelere satmasına **ihracat** denir.

BAŞLICA İHRAÇ ETTİĞİMİZ ÜRÜNLER

Tarım Ürünlerimiz: Pamuk, fındık, kuru incir, çekirdeksiz kuru üzüm, turuncgiller, tütün, Aşep fıstığı, çay, zeytin ve zeytinyağı, kuru kayısı vb.

Hayvansal Ürünlerimiz: Yün, deri, yumurta, canlı hayvan vb.

Madenlerimiz: Krom, bakır, demir, tuz, çinko, bor madeni, manganez, cıva, mermer gibi madenler ihraç ettiğimiz ürünlerden bazılarıdır. Ülkemiz bor madeninde dünyada 1. sıradadır.

Dokuma ve Tekstil: Pamuk ipliği, kumaş, hazır giyim, deri eşya, halı vb.

Sanayi Ürünleri: Demir-çelik, otomobil, beyaz eşya, televizyon, mobilya, kimyasal ürünler, gübre, cam, seramik, çimento vb.

